

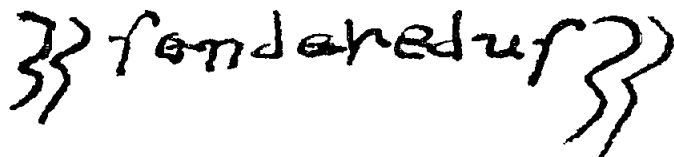
SENDRED DE GURB

Sendred degué ser l'hereu del noble Ansulf de Gurb, car és el continuador en el senyoriu del castell de Gurb; de fet tenia tres germans més: un dit Amat que morí defensant el castell de Selmella; un altre anomenat Hug, casat amb Eliarda de Cervelló, filla d'Enyec Bonfill o Bonfill de Gelida, de la qual agafà el cognom, i se l'anomenà Hug de Cervelló i donà lloc a una llarga i prolífica dinastia nobiliària que creiem que cal dedicar-li un estudi especial; sols concixem un altre germà que es deia Bonfill i fou canonge de Vic i senyor del castell de Sant Llorenç o de Meda; al final li dedicarem un espai per estudiar les quatre dades que tenim, però que també són interessants.

Problemes d'identificació

La personalitat de Sendred se'ns presenta molt més ampla i profunda que la del seu pare, ja que disposem de més quantitat d'informació. Això ens permet de trobar-lo més vinculat als comtes de Barcelona, formant part de la Curia Comtal i signant en els actes dels comtes; també el veiem que està en bones relacions amb els bisbes de Vic.

Amb Sendred tenim l'avantatge que bé o malament sabia escriure i signava personalment molts dels actes en què intervenia, la qual cosa ens ha permès poder assegurar la paternitat d'alguns actes que no ens hagués estat possible sense aquesta comprovació. Malgrat aquest avantatge, no deixa d'haver-hi interrogants en alguns actes comtals o afers que tenen per escenari llocs on és possible que tingués béns però que són protagonitzats per un Sendred sense cap més indicació ni amb la possibilitat de comprovar la signatura o bé no signa per ser el receptor de la transacció. Aquí sols farem referència als actes que sabem de segur o bé tenen molta possibilitat de referir-se a Sendred de Gurb.

Signatura de Sendred de Gurb. 11-VIII-1005

Arxiu Montserrat. Fons Bages pergami n.º 59

Com la majoria dels personatges que es mouen a finals de segle X i principis de l'XI, molt poques vegades s'empra el lloc del senyoriu per aclarir la personalitat dels senyors dels castells. De Sendred sols n'hem trobat tres que portin el cognom de *Gurbitensis* o *Gubensis*, però ja en dates avançades entre el 1011 i el 1015. Una altra forma de relacionar-lo és la de posar-lo com a fill d'Ansulf, la qual no crea cap problema, car no concixem ningú més que tingui aquesta vinculació¹.

Però el fet d'haver-hi gran quantitat de personatges més o menys importants anomenats Sendred ha creat algunes atribucions falses o poc segures. També hi ha hagut errors en les actuacions amb la seva muller, car hi ha qui l'ha casat tres vegades, quan sols estigué casat amb Matresinda, la qual la trobem en tot acte d'atribució segura i van des del 990 fins al 1014². Així que no pogué estar casat amb cap més dona car a cap de pocs anys moria, també ho confirma el fet que el seu fill Bernat Sendred s'anomena fill de Matresinda³. Així que deixem qualsevol Sendred que tingui per muller una altra dona. També hem estudiat la possibilitat que tingués un sobrenom, però sempre actuen en llocs fora de les possessions dels Gurb-Queralt.

En un altre lloc ja hem deixat ben clar que l'atribució feta a Sendred de Gurb de ser el pare d'Enyec Bonfill és totalment errònia i no creiem que tinguem d'insistir-hi⁴.

Activitat a la Plana de Vic

L'activitat de Sendred de Gurb a la Plana, pels documents que ens han arribat, és molt diferent a la del seu pare Ansulf, que l'hem vist comprant béns dintre del terme de Gurb o a la Plana, Sendred el veiem més aviat venent-los, encara que no són els mateixos, i quan adquireix alguna propietat a la Plana, al cap de poc temps veiem que la permuta per una altra fora d'aquesta demarcació.

Un aspecte nou són les relacions cordials o tibants, segons els moments, entre Sendred i els bisbes de Vic, fet que serà constant en la família Gurb-Queralt que serà excomunicada per usurpació de béns, per violències i altres malifetes d'una manera escalonada en el segle XI minvant en el XII i XIII, però no deixaran de fer restitucions constantment afegint-se a la catedral de Vic, la canònica de Barcelona i el monestir de Ripoll.

La primera notícia que tenim de Sendred a la Plana és del 5 de març del 975 (3 nones de març de l'any 21 de Lotari fill de Lluís) en què ven una peça de terra en l'apèndix del castell de Gurb, en el burg que té pels seus pares i rep 12 sous *in rem valente*; com que una de les afrontacions correspon a Ansulf vicari, ens fa suposar que el seu pare encara era viu i que el fill havia rebut terres i que ara les alienava⁵. Encara que aquest document no el signa personalment ni té cap indicació que pertanyi a Sandred de Gurb, creiem que hi ha referència pel fet de tractar-se de béns en el castell patrimonial i a costat de terres del seu pare.

La dada següent es tracta d'una donació molt important que Sendred féu a l'església de Sant Pere de Vic. Prèviament el 20 de març del 983 (13 calcs d'abril de l'any 29 de Lotari), Sendred fill de *Mansulfi* (sic) comprà al comte i marquès Borrell i a la comtessa Ledgarda, un alou situat en el *pago* de Barcelona, en el castell de Font-rubí, en el lloc anomenat Guardiola, pel preu de 40 *pensas* d'argent, els venedors el tenien per empenyorament de varies persones anomenades Eldemares, Ato, Carucius, Ermengarda i Richildis. L'alou havia de ser molt important per l'alt preu que té, més o menys el preu d'un castell. Sendred devia ser un gran propietari en aquest lloc ja que les quatre afrontacions corresponen a terres del comprador (6).

Al cap d'uns quants mesos, el 9 de desembre del 984 (5 idus de desembre de l'any 31 de Lotari), Sendred donà a l'església de Sant Pere de Vic un alou situat en el comtat de Barcelona, en el castell de Font-rubí amb el seu *murro curto* i termes i la guardiola amb els termes, els béns de l'alou són cases, corts, horts, terres, vinyes, torres, molins amb totes les pertinències i tota classe d'arbres i regs. De tot això en dona la meitat a l'església de Vic i l'altra meitat se la reserva per si té un fill legítim, en cas contrari passarà tot íntegre a l'església de Vic, així com els alous que té al comtat de Barcelona, al Vallès, i a la Marca, i els que té al comtat de Manresa i a la Marca i al comtat d'Osona (7).

En aquest document podem veure la importància dels bens que posseïa en el castell de Font-rubí, car totes les afrontacions es fan a base de termes de castells veïns i no per altres propietats o accidents geogràfics. El fet d'esmentar un cop el castell i un altre la guardiola, fa pensar que es pot tractar del castell de Guardiola dintre del de Font-rubí amb les seves propietats. Naturalment l'església de Vic sols degué rebre la meitat dels bens, car Sendred tingué fills mascles, però no sabem quin destí els donaren els bisbes de Vic. Una altra informació interessant és la distribució dels béns que posseïa que poden fornir orientacions sobre l'origen de la família. Veiem que tots estan inclosos en els comtats de Barcelona i Osona i a les respectives Marques, indrets que ja coneixiem l'existència de propietats, però teniem cap notícia que en tingués al Vallès, no tan sols per part d'ell sinó que tampoc sabem que en tinguessin els seus successors.

El fet de reduir-se les propietats de la família Gurb-Queralt als comtats de Barcelona i Osona, en fa pensar que la teoria d'una repoblació procedent del comtat de Cerdanya s'instal·là a la Plana de Vic, ha de tenir les seves objeccions creiem que s'ha de pensar que acudiren de diferents indrets, i que els repobladors procedents del comtat de Cerdanya i del d'Urgell s'abocaren a les zones més properes al Pirineu com el Ripollès, el Bergadà i el Solsonès i la part de la Plana de Vic intervingueren més aviat repobladors i agents comtals —els fidels dels comtes—, procedents del comtat de Girona i el de Barcelona que ja voltaven o sobrepassaven el centenar d'anys que s'havien deslliurat de la dominació àrab, i és de creure que hi podia haver-hi un excedent de població que veuria amb més bons ulls anar a repoblar unes terres interiors que no unes fronteres, amb els perills que comportava. Però la notícia no dóna per profundir en el tema, així que sols queda com una incitació per retrobar el tema quan poguem disposar de més informació.

En el document anterior hem vist un gran desprendiment per part de Sendred vers la catedral de Vic, però no degué durar massa i potser no es complí la donació anterior, car el 9 d'abril del 990 (5 idus d'abril de l'any 3 d'Hug), per una resolució del jutge Bonfill s'arribà a un conveni entre el bisbe de Vic i Sendred, la seva muller Matresinda i el seu germà Bonfill, pel qual s'oblidaven les antigues disputes —no sabem quines— i els Gurb es comprometien a donar una indemnització al bisbe Fruia, i mentrestant li empenyoren uns alous situats en el repetit castell de Gurb (8).

Una altra notícia sobre l'actuació de Sendred a la Plana la trobem en una compra que féu el 6 de novembre del 992 (8 idu de novembre de l'any 6 de Hug), al comte Ramon Borrell d'una alou amb l'església de Sant Boi de Lluçanès amb els delmes i primícies, els molins i prats, pel preu de 40 unces d'or cuit (9). L'alou i les rendes de l'església devien ésser importants per pagar-ne un preu tan important i ho confirma la permuta que veurem tot seguit.

La compra no sembla que fos feta amb la intenció de gaudir-ne les rendes, car abans de quatre mesos el permutava amb el bisbe de Vic, Arnulf. De dita transacció ens ha restat els dos documents. En un, Sendred i Matresinda el 15 de febrer del 993 (15 calendes de març de l'any 6 d'Hug), permutaven l'esmentat alou de Sant Boi amb la parròquia, amb el delme i tot el que pertanyia a l'església, per dos castells que es deien *Spades* i *Sparragaria* que corresponen als de Les Espases i el d'Esparraguera, en el comtat de Barcelona, situats al peu del Montserrat guardant el congost del Llobregat, un a cada banda del riu (10).

També tenim l'altra escriptura, com ja hem dit, en la qual en la mateixa data, el bisbe Arnulf permutava a Sendred fill d'Ansulf difunt, els castells ja esmentats de Les Espases i Esparraguera, amb els seus edificis, torres, murs i *solarios vel solaris*, amb les esglésies que hi pertanyen amb els delmes i primícies i tot el que els pertany: roques, puigs, esplugues, caver-nes, cases, casals, horts, terres i vinyes. També li dóna tot el que concedí el difunt Guillem a la casa de Sant Pere de Vic, situat en el comtat de Vic, en el terme del castell de Gurb i rep de Sendred l'alou de Sant Boi de Lluçanès i 25 peccs *placibiles* per la restauració de Sant Pere (11).

Amb tots aquests tractes veiem com hi ha una plena harmonia entre el nou bisbe Arnulf i el senyor del castell de Gurb, sembla que ja s'ha oblidat la disputa solucionada el 990; cadascú cedeix propietats que no li tenen massa interès i que a l'altre l'interessen i l'escauen a les seves activitats específiques. El bisbe de Vic no té cap interès en posseir dos castells fora de la seva demarcació episcopal i en canvi li escau la propietat d'una església en la mateixa Plana de Vic; per altra banda un vicari comtal que més podia desitjar que dos estragics castells.

La següent notícia pràcticament és la darrera actuació de Sendred a la Plana, en ella veiem que el 29 de desembre del 1002 (4 calendes de gener de l'any 7 de Robert), Sendred amb la seva muller Mastresinda venen a Longobardo i la seva muller Ermetruite, una peça de terra que tenia per compra en el comtat d'Osona, en el terme de Santa Eulàlia a la vila dita

Riomeritable (Santa Eulàlia de Riuprimer), situada prop de l'església de Sant Joan, el preu fou de 14 mancusos, en la relació de testimonis hi figuren les principals autoritats del comtat com el bisbe Arnuf i el vescomte Ramon (12).

Sendred i el castell de Queralt

Les relacions de Sendred de Gurb amb el castell de Queralt, que posteriorment els donarà el nom, malgrat l'interès que hi hem posat, no l'hem pogut resoldre d'una forma satisfactòria, però hem avançat força.

La primera qüestió que se'ns presenta és dilucidar quan començaren a posseir-lo. Després topem amb el problema que no és fins a la quarta generació que els Gurb prenen el nom de Queralt i no abans.

La primera notícia sobre algun propietari del castell la tenim el 15 de juliol del 976 (idus de juliol de l'any 22 de Lotari), en què el comte Borrell i la seva muller Ledgardis vengueren al vescomte de Barcelona Guitart, el castell de Queralt que tenien per conquesta del seu avi Guifré i pel seu pare Sunyer (13). Aquest document ens ha fet pensar molt, car no es coneix l'original i pel buit existent fins a una altra notícia fidedigna és ample i fosc, la qual cosa ens fa pensar que els Queralt no volguessin tenir un passat ilustre i falsifiquessin una escriptura que els fes descendents d'un vescomte de Barcelona. No es podia demanar res més, si tenia una repoblació del comte Guifré no hi mancava res. Però malgrat tot no hi hem trobat cap detall que ens permeti rebutjar-lo de ple, és del tot versemblant.

De fet feia molt estrany que no hi hagués cap notícia sobre la possessió del castell fins que els Gurb canvien el nom original pel de Queralt, la qual cosa denotava una propietat, i fa poc temps que s'ha publicat un document que és un judici sobre la possessió del castell de Queralt, que si per una banda ha omplert un buit per l'altra ha portat més confusió.

El 3 de juliol del 1002 (5 nones de juliol de l'any 7 de Robert) es resolgué el plet que sostenien el bisbe Sala de la Seu d'Urgell contra Sendred fill d'Ansulf, o sigui Sendred de Gurb. En el document es relata com el bisbe Sala acudí a la ciutat de Barcelona davant de la Curia Comtal que es reuní a la casa de la Santa Creu, presidida pel marquès Ramon Borrell i la seva muller Ermessenda comtessa i amb els bisbes Aeci de Barcelona i Arnulf d'Osona, cinc jutges i els pròcers Udalart vescomte, el seu germà Geribert (fills del vescomte Guitart), Bunuci de Claramunt, Bernat del Far, Miró d'Hòstoles, Sunifred de Rubí, Gausfred d'Oristà, Odó de l'Aguda, Guisard de Lluçà, Hug de Montagut (germà de Sendred de Gurb, que després portarà el cognom de Cervelló) i altres nobles barons el nombre dels quals és incert. El bisbe Sala reclamava la jurisdicció i la potestat del castell de Queralt que l'església de Santa Maria de la Seu d'Urgell posseïa per colació que havia fet Guadall fill de Trasoari ja difunt. Preguntat Sendred per quin motiu el retenia, digué que l'havia comprat a Domnuici i aquest declarà al tribunal que efectivament li havia venut.

Aleshores demanaren al bisbe Sala si tenia alguna escriptura que demostrés la seva propietat, la resposta fou negativa, però digué que podia portar testimonis que avalarien el canvi de potestat del castell amb la sortida dels guardians anteriors i l'entrada dels seus. En aquest punt el judici restà ajornat fins que el bisbe pogués portar els seus testimonis.

El judici es continuà a les 6 nones de juliol (un dia abans que el de la data del document) a l'església de Santa Maria de la seu de Vic (estava situada a la plaça que hi ha ara davant de l'actual catedral), ara junt al comte Ramon Borrell hi havia el seu germà Ermeñgol, comte del comtat d'Urgell, i als bisbes de Barcelona i Osona s'hi havia afegit l'arquebisbe de Narbona, Ermengol, entre els magnats hi han acudit a més els Ató de Taradell, Amat de Montsoriu, Gausfred de Giçona, Sesmond d'Oló, Ramon de Matrona, Guillem de Vaquerisses, Ratfred de Clariana, també s'hi afegiren quatre jutges, un de Girona, dos d'Osona i un d'Urgell. El bisbe Sala presentà tres testimonis que juraren estar en el moment del canvi de potestat, presents en el castell de Queralt. El document segueix amb la datació, les conseqüents signatures dels testimonis, jutges, etc., però no hi ha la sentència; si bé en l'encapçalament de la còpia del document del cartulari d'on s'ha tret, diu que es tracta de la recuperació d'un castell en el comtat de Barcelona, o sigui que la sentència fou favorable al bisbe urgellenc, d'altra manera no hagués necessitat cap document ni hagués estat guardat i menys transcrit en el cartulari (14).

En l'espai de 26 anys tenim dos documents que no aconseguim lligar, car suposant que la propietat del castell fos legalment del dit Guadall fill de Trasoari hem intentat de relacionar-lo amb la família vescomtal barcelonense, però les investigacions han estat infructuoses. Creiem que aquest Guadall era de la família vescomtal osonenca, segons Valls i Taberner hi ha un Guadall fill de Trasovar nebot de Guadall, vescomte d'Osona i del bisbe de la Seu d'Urgell, Guisard, dels quals el seu pare era germà (15). Però pogué haver-hi un traspàs per venda o per permuta a causa del davallament que sofrí la casa vescomtal en la incursió d'al-Mansur del 985. Per una altra banda sembla estrany que els fills del vescomte Guitart, el primer possessor segons el document esmentat en primer lloc del 976, estiguessin tan callats en el judici davant de dues persones que deien tenir drets en un castell que havia estat del seu pare. ¿No serà que la nostra sospitat de ser el primer document aun acta apròcrifa, és acertada?

Si no hem solucionat amb massa claretat el problema sobre els orígens, tampoc hem pogut aclarir d'una manera segura la trajectòria del castell fins a finals de segle. Tenim dues hipòtesis, ni l'una ni l'altra prou fermes per rebutjar l'altra, però sembla que la primera té més força i és per altra banda la més versemblant.

La primera seria que, com hem vist sovint en aquesta classe de problemes, tot seguit del judici o junt amb el fallo del plet, el bisbe, que reclamava la jurisdicció i la potestat, reconeixés la possessió de Sendred de Gurb en feu de la mitra urgellenca. Així és solucionava el problema que, no està del tot clar, de la venda de Damnuci a Sendred, sols veiem la possibilitat que durant la invasió d'al-Mansur el castell restès abandonat

i l'aprisionés el dit Domnuci i el vengués a Sendred i el reconeixement de l'aprisió podria venir per una infeudació. Aquesta possibilitat no l'hem vista confirmada documentalment per manca del fallo i malgrat haver revisat el citat cartulari no hi hem trobat cap informació complementària, però potser en la resta de les escriptures de l'arxiu de la Catedral de la Seu d'Urgell surti alguna informació que ho confirmi o desmenteixi. Confirma aquesta possibilitat el fet que els Queralt quan tenen el dit castell mai figura en els juraments de fidelitat que fan als comtes de Barcelona on apareixen des del patrimoni de Gurb als darrers obtinguts, però mai el de Queralt ni els de la zona d'influència (16). Així creiem que és possible que Sendred obtingués el castell en feu i per compra posterior o per usurpació esdevingués senyor alodial del castell de Queralt.

També recolza aquesta suposició el fet de trobar-se un fill de Sendred, Bernat Sendred pels volts de l'any 1032 en una muntanya enfront del castell de Queralt junt amb el seu amic Guillem de Mediona, en el moment que es donava una incursió sarraïna que causà la mort del dit Guillem. El fet de reunir-se en una muntanya propera al castell de Queralt, fa pensar que un dels dos tenia propietats a la vora, com que Guillem de Mediona les tenia en altres indrets, sols podem pensar que era Bernat Sendred el que havia convidat al seu amic a una jornada d'esplai en les seves propietats.

S'oposaria a aquesta possibilitat el fet de conèixer alguns personatges de principis de segle XI que porten el cognom de Queralt, abans de portar-lo els Gurb, però també podien ser els catalans que residien en el castell car els Gurb-Queralt quasi sempre tenen la residència centrada a la Plana de Vic, a la domus de la vila de Gurb —al castell també hi tenen aviat els corresponents castlans—.

L'altra hipòtesi és la que suposa que el castell passaria a la catedral de la Seu d'Urgell i passaria per compra a una família que enllaçaria amb els Gurb i aleshores canviarien el cognom pel de Queralt. Aquesta suposició es basa en el motiu que fins que Guillem Bernat de Gurb no es casa amb Ermessenda no canvia el cognom. Això es dedueix en un conveni sobre el castell de Queralt que féu el 1084 al seu fill Bernat Guillem de Queralt, el qual es fa home solit i s'encomana a la seva mare (17). És un acte plenament feudal i segons les condicions s'estipulen, malgrat no esmentar per quins drets el posseïx, fa pensar que és la propietaria alodial del castell, si no que el tingui per dècima matrimonial, car el tracte es fa en vida del seu marit el qual no intervé en l'acte per res, la qual cosa seria incongruent si ell fos el propietari o l'hagués donat a la seva muller per algun motiu.

Però a l'anterior acte s'oposa el fet que uns anys abans, el 1080, Guillem Bernat havia donat la torre de Turbonet al monestir de Ripoll actuant tot sol sense la seva muller, i com que la dita torre estava situada dintre del castell de Queralt, fa pensar que era ell el propietari del castell i no la seva muller, car diu tenir-la pels seus pares (18). També abans d'aquesta data tenim notícies d'actuacions dels Gurb-Queralt en el terme del castell de Queralt, en un seguit de castells que van sorgir dintre del extens terme del de Queralt com els de Figuerola, Rauric, Aguiló, Montargull, Guial-

mons, la torre de Turbonet, que fa pensar que foren aprisionats pels Gurb-Queralt des del castell mare de Queralt.

Així que si no fos per la donació de la muller de Guillem Bernat, Ermençenda al seu fill Bernat Guillem, tindria molta més força la possibilitat que el castell de Queralt restés en mans de Sendred de Gurb i des del castell emprengué la repoblació del terme creant castells filials que ajudessin als repobladors del terme, restant el de Queralt com a defensa del pasde la Conca de Barberà a l'Anoia, així el castell matriu no ha donat cap nucli de població com ha succeït amb els altres esmentats. Però amb tot ens tornarem a plantejar el problema quan, en un temps futur, estudiarem el nét de Sendred, Guillem Bernat de Queralt.

ALTRES BENS PATRIMONIALS

Castells de Montagut, Querol i Pinyana

Aquests tres castells que sempre solen esmentar-se junts, semblen haver estat propietat del seu pare Ansulf, segons es desprèn d'una donació que fan els almoiners d'Ansulf vicari, que eren entre altres, el seu fill Sendred i la seva muller Richeldis, donen un alou en aquest grup casteller, donació un xic embolicada i que l'hem estudiat en el treball que hem dedicat a Ansulf de Gurb (19). Si bé ara, représ el tema, podem donar una versió més ferma que la hipòtesi que avançarem reconeixent que era «un xic forçada». Rellegit el document, trobem que els almoiners, després de reconèixer l'encàrrec de lliurar l'alou al monestir de St. Cugat del Valiès per ordre d'Ansulf, firmada per les seves mans i corroborat per testimonis, el document següent diu: *et in ipso iudicio resonad, quod ad iudicibus corroborantum est, et iussit nobis donare seu cartam facere ad domum prephati...* (20). Així podem dir que el problema del precepte del rei Lotari per Sant Cugat, no pot ser impugnat per aquesta donació, car creiem que l'afer anà així: Els almoiners d'Ansulf donaren a la seva mort l'alou a Sant Cugat. El 985 l'escriptura de donació restà cremada com el monestir arrel de la incursió d'al-Mansur. Els monjos, tot seguit, es procuraren una confirmació del poder central, la monarquia carolingia, amb la relació de totes les propietats. Però l'alou de Montagut, Querol i Pinyana, com d'altres tingué problemes a l'hora de reclamar la propietat, segurament per part dels cultivadors de les terres i no per part de Sendred, que com veurem tot seguit, tres anys abans havia donat un alou al mateix monestir en aquestos indrets. Aleshores els monjos acudiren a judici, el resultat dels qual no ha arribat fins a nosaltres, tan sols una conseqüència, l'ordre als almoiners del difunt Ansulf d'extendre una altra acta confirmant la propietat del monestir de San Cugat.

El mateix Sendred el 7 d'abril del 990 féu una donació a Sant Cugat, igual que el seu pare, de terres situades en aquests castells, si bé diu que el té per compra (21).

El que sabem de segur que Sendred era el senyor dels castells, car junt amb la seva muller Matresinda l'any 996 els vengueren al seu germà i cunyat Hug i que restaren dins del patrimoni de la família Cervelló (22).

Amb aquesta venda els Gurb-Queralt deixaren tots els seus drets i béns en aquest indret i no els tornem a trobar més, malgrat uns altres Sendreds que hi surten venent béns en aquests castells no corresponent a Sendred de Gurb, que com hem dit sols estigué casat amb Matresinda.

Castell de Sallent

Es concixia la propietat del castell de Sallent en la persona de Bernat Sendred des de fa temps, per un empenyorament que li feren la comtessa Ermessenda i el seu fill Berenguer Ramon I l'any 1022, que ja fou esmentat en l'obra del pare Ribera *Genealogia de la Nobilissima Família de Cervellón* fins a la *Història de Sallent* de mossèn Fortià Solà (23).

Posteriorment ja apuntarem la possibilitat que el seu pare, Sendred, fos també el propietari del castell, car apareixia el seu nom en les afrontacions d'un alou venut en aquest indret (24).

La confirmació de la nostra hipòtesi la trobarem en un document en el qual un *Sendredus* vicari del castell de Sallent, el 19 de març del 1005 (14 calendes de l'any 9 del rei Robert) reconeixia haver prèls injustament un alou d'un tal Godmar, el fill del qual de nom Avagri, el donà al monestir de Sant Benet de Bages on entrà monjo (25). En aquest document Sendred signa personalment, la qual cosa ha permès assegurar que es tracta de Sendred de Gurb i també confirmar signatures autògrafes que hem trobat per diversos documents; un dels del 11 de juliol de 1006 (5 idus de juliol de l'any del rei Robert) el mateix Sendret donà a Sant Benet de Bages un alou que tenia en el comtat de Manresa, en el castell de Sallent, en el lloc de Cabriances (26).

Sols hem pogut recollir aquestes dues notícies, però que ens permeten confirmar que la família Gurb-Queralt ja eren els vicaris del castell de Sallent, o sigui que el tenien en feu, com diu el document d'empenyorament; més difícil se'ns fa volguer-lo remuntar a més amunt del 1005, encara que faci pensar que vingui de molt més lluny, però no podem confirmar documentalment.

Castells de les Espases i Esparraguera

De l'adquisició d'aquests dos castells, ja n'hem parlat en la seva actuació a la Plana de Vic i hem de confessar que no en sabem res més, ni temps que perduraren en la família, sols sabem que en els juraments de fidelitat que feren els Gurb-Queralt als comtes de Barcelona no hi figuren mai, així com tampoc es relacionen en els testaments de la família del segle XII que hem pogut comprovar, i no se'n coneixen d'anteriors.

Castell de Vilademàger

Aquest castell fou promès pel comte Ramon Borrell a Sendred de Gurb, però el comte no pogué complir la seva promesa en aquell moment i

morts ambdós, Bernat Sendred el reclamà, però la comtessa Ermessenda i el seu fill Berenguer Ramon no podien fer-lo efectiu, segurament per estar renyits en aquest moment i com a promesa que complirien la voluntat de Ramon Borrell, li empenyoraren l'alouetat dels castells de Sallent i de Gurb, això succeïa en els primers mesos del 1022 i com que aquest problema no entra dins del nostre personatge remetem a un estudi que ja tenim fet sobre aquest afer (27). A manca de saber els motius que impulsaren al comte Borrell a prometre aquest castell a Sendred de Gurb, hem de creure que fou sobre tot un signe de confiança envers el vicari de Gurb i Sallent, car no sembla que sigui cap tracte econòmic.

Castell de Meda

Com veurem més endavant, en el petit estudi que dediquem al germà de Sendred, dit Bonfill, canonge de la catedral de Vic, com comprà al comte Ramon Borrell el castell de Meda i posteriorment fou deixat en testament a l'església de Sant Pere de Vic. Naturalment que els bisbes necessitaven uns castlans i qui millor que el germà del donador; així la família Gurb-Queralt degué posseir durant tota la seva existència, fins a finals de segle XIII, el castell de Meda en feu dels bisbes de Vic.

Castell de Gurb

Aquest és l'únic castell que sabem de segur que li pervingué del seu pare Ansulf i que sembla ser el patrimonial i des d'on iniciaren l'expansió cap a la Marca del comtat de Manresa, així com la de Barcelona.

Béns territorials

Castellolí: En el terme d'aquest castell hi tenia uns terrenys que li venien dels seus pares i que el 24 de juliol del 990 (9 calendes d'agost de l'any 4 del rey Hug) junt amb la seva muller Matresinda els donà a l'església de Santa Maria del castell de Claramunt (28).

Territori de Barcelona: El 16 de febrer de 986 (14 calendes de març de l'any 32 del rei Lotari) Sendred fill d'Ansulf difunt donà a l'església de la Santa Creu i Santa Eulàlia de Barcelona unes terres amb la casa de Sant Pau al mig i unes altres junt al trull comtal, ambdues les té per compra (29). A més de la notícia de la possessió d'uniques terres en el territori de Barcelona, interessa la notícia de l'existència del monestir de Sant Pau del Camp del que no se'n tenia cap notícia en el segle X, sols es coneixia una làpida del comte Guifré Borrell existent en l'actual cenobi, que feia pensar en una fundació per part d'aquest comte, i després del pas d'al Mansur sembla que està derruït pel fet d'estar la casa al mig de les terres que dóna a la catedral que són les del monestir, sense esmentar-lo com a existent són les de l'entorn del monestir que com es pot veure en altres vendes, el comte Borrell les degué vendre per haver desaparegut tots els propietaris i les comprà Sendred, les donà a la catedral de Barcelona per l'interès que hi tenien.

El 23 de març del 1.014 (10 calendes d'abril de l'any 18 del rei Robert) Sendred i la seva muller Matresinda compraren tres mojudes de vinya en el territori de Barcelona, en el terme de Sarrià a un tal Ansemundus pel preu de dues unces d'or, dues de les afrontacions corresponen als compradors (30). Aquí a la compra s'hi afegeix el coneixement de l'existència d'unes propietats en aquest indret.

La Marca de Barcelona: El 26 de setembre del 1017 empenyoraren a Sendred unes terres situades en el castell de Sant Martí al Penedès, pels vuit caficis d'or que li devien (31). Aquí ens resta el problema de saber si es tracta realment de Sendred de Gurb, car no apareix amb la seva dona, i naturalment no signa, però tenim la notícia que la muller del seu nét, Ermessenda muller de Guillem Bernat de Queralt, el 1.085 donà a Santa Maria de Montserrat un mas situat en el terme de Sant Martí (32). Així que creiem possible que es tractés d'aquesta propietat.

La col·laboració amb la casa comtal

L'actuació de Sendred de Gurb es desenvolupa durant els darrers anys del govern del comte Borrell, i durant tot el temps que el seu fill Ramon Borrell regí els comtats de Barcelona-Osona-Girona, ja pràcticament moriren en poca diferència d'anys, si bé no sabem la data segura de la mort de Sendred, creiem que degué ocórrer entre el 1017 i el 1019, el comte morí el 25 de febrer del 1018.

Com ja hem dit, el fet de poder comprovar les signatures ens ha permès assegurar la real assistència de Sendred de Gurb en uns actes determinats, car sols al final de la seva existència se li posa el cognom. Encara que no sigui exhaustiu, tenim suficients notícies com per fer-nos comprendre que Sendred de Gurb fou un gran col·laborador dels comtes de Barcelona, sobretot durant el govern de Ramon Borrell, potser per la coincidència dels respectius períodes d'activitat i potser també per tenir més documentació d'aquesta època.

Durant l'actuació del comte Borrell el trobem relacionat tres vegades. La primera notícia la trobem el 27 de setembre del 980, que un Sendred signa en una donació que féu el comte Borrell a un tal *Ervigius* o *Eroigius*, del castell de Cabra, situat a la Marca del comtat de Barcelona; però el fet de no conèixer-se l'original no podem assegurar que es tracti de Sendred de Gurb (33).

Després tenim l'esmentada venda del comte Borrell i la seva muller Ledgarda a Sendred d'un alou a Guardiola, al terme de Font-rubí per 40 *pensas* d'argent.

La darrera notícia la tenim el 18 d'abril de l'any 984 que el comte Borrell ven a Unifred i a la seva muller Ermengarda un alou en el comtat de Manresa en el terme de *Nespol* (Rocafort), en el lloc d'Ullastrell (34). La signatura que consta en el document original és realment la Sendred de Gurb.

Per les connexions amb la casa comtal que trobarem posteriorment podem assegurar que de bon principi Sendred de Gurb formava part del grup de magnants que estaven al costat del comte, formant part de la Curia Regia.

Les relacions amb el nou comte Ramon Borrell foren bones tot seguit, car al cap de poc de pujar al govern dels comtats que heretà del seu pare ja el trobem fent una compra-venda, en referim a la ja esmentada venda que el 6 de novembre del 992 féu el comte Ramon Borrell a Sandred, d'un alou que diuen Sant Boi amb les esglésies, amb els delmes i primícies, molins i prats, situats en el comtat d'Osona pel preu de 40 unces d'or cuit.

Després d'aquesta notícia hem de passar després de l'any 1000. Quan exercint unes de les obligacions dels vicaris comtals, que a més de l'*auxilium*, li devien el *consilium*, que es representava en l'assistència a les reunions de la Cúria Règia, de les que sols ens ha quedat constància en els judicis que feren i que a partir de Ramon Borrell es fan molt sovint. Així tenim que en l'església de Santa Maria de Vic, el 7 de juliol del 1002, es reuní la Cúria Règia presidida pel marquès Ramon Borrell príncep i per Ermessenda, la seva muller, el comte de la seu d'Urgell, Ermengol, també feia acte de presència l'arquebisbe de Narbona Ermengol, el bisbe d'Osona, Arnulf, Sala de la Seu d'Urgell i Aeci de Barcelona, i la *caterva maiorum seniorum*, allí congregada, que era Ramon vescomte d'Osona, Udaldard vescomte de Barcelona, amb el seu germà Gerbert, Bonuci (de Claramunt), Gausfred (de Girona o d'Oristà), Guisad (de Lluçà), Sendred (de Gurb), Guifred (de Riu Rubí), Sinfred, i Oliba. Alguns dels *maiorum seniorum* els hem identificat pel fet d'actuar en el judici que quatre dies abans s'havia reunit per jutjar l'afer del castell de Queralt, ja esmentat, entre Sendred de Gurb i el bisbe Sala de la Seu d'Urgell, en el qual el redactor del document féu constar els cognoms dels *maiorum seniorum*, i varis són els mateixos. Aquí el tribunal es reuní per jutjar el cas presentat per l'abat de Santa Maria de Ripoll que reclamava el castell de Camba (Olesa de Montserrat) que un tal *Digfredo* o *Sinfredo* l'havia donat a Santa Maria i per altra banda el comte Borrell l'havia donat al seu fidel Bonfill, que ha de ser Enyec Bonfill. La sentència fou favorable al monestir i aleshores donaren el castell en feu al dit Bonfill (35).

Troblem la signatura d'un Sendred, sense poder comprovar-la, en una restitució que féu el comte Ramon Borrell al monestir de Santa Cecília de Montserrat el set de juliol del 1003 (36).

Tornem a trobar la signatura de Sendred en una confirmació que feren els comtes de Barcelona, el 19 d'octubre del 1006, a l'església de la Santa Creu de Barcelona (37). En la signatura facsimil del cartulari és molt semblant la típica de Sendred de Gurb i del tot diferent a les dels altres *Sendreds* que coneixem.

Més tard es reuní una altra assemblea comtal, aquest cop al palau comtal de Barcelona, l'1 de maig de 1011, presidit pel comte Ramon Borrell i la comtessa Ermessenda, a instàncies de l'abat de Sant Cugat del Vallès contra la pretenció de Giribert, de la família vescomtal de Barce-

lona, era germà del vescomte Udaldard, i estava casat amb Ermengarda filla del comte Borrell, per tant era cunyat del comte Ramon Borrell i fou pare el titular príncep d'Olerdola, Mir Geribert, el problema era la possessió del castell d'Albinyana i la torre Moja que el germà de Geribert, Adalbert, mort a Cordova el 1010, havia deixat al monestir de Sant Cugat en el seu testament. Per fallar aquest plet es reuní la cort comtal amb els comtes i els primats: Gombau de Besora, Hug de Cervelló, Sendred de Gurb, Amat de Montsoriu i Gausfred de Girona, i els bisbes de Barcelona i Osona, Deusdedit i Borrell (38).

Aquí trobem a Sendred de Gurb junt amb el seu germà Hug de Cervelló, rebent el nom de primats de palau, la titulació més alta, en aquesta època, després del de vescomte. Sens dubte es pot dir que els nobles osonencs copaven els llocs dels primats, seguits dels gironins, car tenim els dos representants de la família Gurb-Queralt: Sendred de Gurb i el seu germà Hug casat amb la pubilla de la casa Cervelló, filla d'Enycc Bonfill i Eigo, que junt amb l'altre osonenc, Gombau de Besora, que tindrà un important paper com a conseller de la comtessa Ermessenda. Juntant el patrimoni d'aquests osonencs no hi ha cap trio barceloní que se'ls hi apropi, sols els Castellví tenen un ric patrimoni que es pot posar al nivell dels esmentats. Els gironins, del primer podem dir que era senyor de l'important castell de Montsoriu a la comarca de la Selva, i de Gausfred de Girona no podem assegurar la seva filiació, però s'intueix que pogués ser el feudatari del castell o torre Gironella de Girona, si bé no tenim cap base sòlida per afirmar-ho. Els nobles barcelonins estan absents, sols hi tenen el Cervelló que en la realitat és un osonenc. ¿Què passava? ¿Al-Mansur els havia eliminat a tots? Caldria estudiar aquest fet més a fons, però podem dir que la casa dels Castellví de la Marca estigué al costat dels comtes, sobretot en la persona de Guillem de Castellví; si bé es veu ben clar, i segurament que posteriors investigacions ho confirmaran, que a finals de segle X i principis de l'XI hi hagué un assalt dels vigatans en la direcció de la reconquesta i en la política comtal, que es traduí en la formació i consolidació de rics patrimonis: els Gurb-Queralt, els Gurb-Cervelló, els Muntanyola-Moncada, els Besora, els Oló-Mediona, els Orís —el primer senescal.

A cap d'un parell d'anys més tard, una nova sessió de la Cúria Comtal, per jutjar un nou plet que sostenien el mateix monestir de Sant Cugat del Vallès i Adalaidis, viuda del difunt vicari de Sant Martí Sarroca, sobre unes terres i estanys en el lloc de Calders a la Marca de Barcelona; aquesta vegada el 31 de març de 1013 en el mateix palau comtal de Barcelona es reuniren baix la presidència dels comtes, Ramon Borrell i Ermessenda, hi estan presents els bisbes de Barcelona, Deusdedit, el d'Osona Borrell, el de la Seu d'Urgell, Ermengol, i Oliba d'Elna, junt amb diversos nobles anomenats aquesta vegada *obtinatum caterva*, dels que hem trobat a l'altra reunió hi ha Sendred de Gurb, Hug de Cervelló, Amat de Montsoriu, Gombau de Besora, sols hi falta Gausfred de Girona, per altra banda hi ha una incorporació de barcelonins com Sunifred de Riurubí, potser també ho és Bernat de Sant Vicenç que podria ser de Sant Vicenç de Calders lloc del conflicte, més dubtós és Sunifred *Barralis* que podria ser el senyor

d'un castell poc conegut del municipi de Calonge, al Baix Empordà, anomenat Barri; els altres personatges són Guillem de Lavança, segurament de la vall de la Vança, a l'Urgelet i Riculf de Berga, segurament senyor d'aquest castell i també provable pare de Miró Riculf i cap de la família de Pinòs i Mataplana del Bergadà (39). Amb tot veiem que els barcelonins segucixen essent una minoria.

Uns mesos més tard, el 6 de setembre del mateix any 1013, trobem la signatura de dos Sendreds en una permuta que féu Geribert i Eiga la seva muller a Deusdedit, bisbe de Barcelona, entre les signatures es troben les del comte Ramon Borrell, la comtessa Ermessinda, i varis nobles i de dos Sendreds, la segona dels quals correspon a la de Sendred de Gurb, segons el facsímil del cartulari així ho demostra (40).

Una darrera notícia la trobem en el 1015, en què *Sendredus magnus Gurbitensis* amb el seu germà Hug de Cervelló actuaren en una concòrdia (41). Si bé no sabem quin valor se li pot donar, car no hem pogut veure l'original i la informació que dona el pare Ribera no permet saber si es tracta d'un afer comtal o sols és entre particulars.

Fins aquí arriben les notícies que relacionen els comtes de Barcelona amb Sendred de Gurb. Aquestes confirmen plenament la activa actuació de Sendred en els afers comtals, estant present en les reunions de Cúria Comtal i servint fidelment al comte. Segurament que si tinguéssim informacions més àmplies el veuríem acompanyar-lo a Còrdova, a Saragossa, i altres possibles expedicions comtals, però aquí no arriben els esquiets documents de l'època i la manca d'una historiografia coetànica fa que la foscor sigui molt profunda i ens cal deduir molt més que confirmar.

LA MORT DE SENDRED DE GURB

Les notícies segures de l'existència de Sendred se'ns acaben l'any 1015, si bé tenim una altra data, la del 26 de setembre del 1017, no segura del tot, que s'oposa a l'afirmació que fa Abadal quan diu que en el 1017 ja era mort (42), però el document que comenta no està prou clar. Si mirem les primeres notícies que tenim del seu fill ens trobem que no comencen fins a l'any 1019. Així la data de la mort de Sendred s'ha de fixar entre els darrers mesos del 1015 i els primers del 1019, i potser fou pels volts de 1017.

Com molts membres de la seva família tenim la dissort de no conèixer fins al moment cap testament complert de la família Gurb-Queralt fins a finals de segle XII. Però per altres indrets tenim algunes de les deixes que Sendred féu en el seu testament, si bé les notícies les tenim per no haver complert amb la seva darrera voluntat. Una d'elles la trobem en la restitució que féu entre el 1080 i el 1103, potser el 1080 a causa d'una sentència donada pel comte Ramon Berenguer II, obligant al nét de Sendred, Guillem Vernat de Queralt, que restituíés uns béns que retenia injustament, potser aleshores també hagué de restituir a la Pabordia de Palau de

Vic del monestir de Ripoll, un alou que havia deixat el seu avi al dit monestir, es tractava de l'alou de la Vall en el castell de Gurb (43). Potser una altra disposició fou una deixa a la canònica de Vic que tampoc es féu efectiva, era un alou a l'Estany amb la seva església, que retingué el seu fill Bernat Sendred que degué donar a la seva filla Belisendis que es casà amb Ramon Bermont de Taradell i un fill seu, Guillem Ramon, lliurà a la canònica de Vic quan fou admès de canonge de la comunitat vigatana que posteriorment fundà el priorat de l'Estany; en el moment de la restitució fa constà que Sendred ja l'havia donat a la comunitat vigatana (44). El fet de no esmentar si l'havia donat en testament ha fet pensar que la donació fou feta arrel del plet que acabà el 990 amb l'empenyora-ment d'uns alous del castell de Gurb (45). Si bé no tenim cap prova que decanti la qüestió cap una banda o l'altra, però el fet que no s'hagi conservat el document de donació i si el d'empenyora-ment, fa pensar que no seria en aquesta ocasió que Sendred cedí l'alou de l'Estany, i en canvi s'entén molt bé que no el tinguin en el cas de ser-ho en el testament; ja se'n donarien manya els familiars que no tinguessin cap prova per reclamar.

NOTES:

- (1) RIBERA, M. M.: *Genealogia de la nobilíssima família de Cervellón*. Barcelona, 1733, p. 60.
- (2) RIUS, J.: *Cartulario de «Sant Cugat» del Vallés*. C.S.I.C. Barcelona. Vol. II, doc. 437 i 452.
- (3) ARXIU Mensa Episcopal de Vic. Llibre 9, doc. 53.
- (4) MIQUEL ROSSELL, F.: *Liber Feudorum Maior*. C.S.I.C. Barcelona, 1947, doc. 284.
- (5) BENET, A.: *Ansulf de Gurb cap de la família Gurb-Queralt*. «Ausa» 1977, n.º 85.
- (6) ARXIU Capitular de Vic, calaix 6, doc. 2.105.
- (7) MAS, Josep M.: *Notes històriques del bisbat de Barcelona*. Vol. IX, doc. 72, original en Arxiu Capitular de Barcelona, diversorum B, n.º 159.
- (8) ARXIU Capitular de Vic, calaix 6, n.º 3.
- (9) ARXIU Mensa Episcopal de Vic, llibre n.º 9, doc. 53.
- (10) MONCADA, Juan Luis: *Episcopologio de Vic*. T. I, Vich, 1891, p. 194.
- (11) ARXIU Capitular de Vic, Episcopologi I, doc. 93 i PASCUAL, J.: S.A.C.M. Vol. III, p. 52.
- (12) PASQUAL, J.: *Ibidem*. Vol. III, p. 52. Ha de ser en l'Arxiu Capitular de Vic, però no l'hem trobat.
- (13) PASQUAL, J.: *Ibidem*. Vol. III, p. 52. Arxiu Capitular de Vic, Episcopologi I, doc. 102.
- (14) ARXIU Capitular de Vic, Episcopologi I, n.º 97.
- (15) SEGURA, Joan: *Història d'Igualada*. T. I, Barcelona, 1907, p. 2.
- (16) *Els Castells Catalans*. Vol. 5, pp. 181-182.
- (17) ARXIU Capitular de la Seu d'Urgell. *Liber Dotallarum*, f. 234.
- (18) VALLS-TABERNER, Fco.: *Obras Selectas*, vol. IV, C.S.I.C. Barcelona, 1961, p. 207.
- (19) MIQUEL, F.: *Ibidem*, doc. 429.
- (20) ARXIU Corona d'Aragó. Diversos Fons Queralt. Vol. 53, doc. XII, f. 48-49.
- (21) ARXIU Corona d'Aragó. Diversos, Fons Queralt. Vol. 53, doc. XVI, f. 53-55.
- (22) BENET, A.: *Ibidem*, p. 142.

- (20) RIUS, J.: *Ibidem*, doc. 286.
- (21) RIUS, J.: *Ibidem*, doc. 246.
- (22) MORERA, Emili: *Tarragona Cristiana*. Vol. I, apendix IV.
- (23) RIBERA, M. M.: *Ibidem*, p. 99.
SOLÀ, Fortià: *Història de Sallent*. Imp. Lluçia Anglada, Vich, 1920, p. 21.
- (24) *Els Castells Catalans*. Vol. V, p. 737.
- (25) Arxiu Montserrat, Fons Casa Guitart, doc. 1221.
- (26) Arxiu Montserrat, Fons Bages, doc. 59.
- (27) Arxiu Corona d'Aragó, pergamins. Ramon Berenguer I, n.º 40; on esmenta aquesta promesa. Aquest punt el tractem més ampliament en un llibret que sortirà dintre de la Colecció d'Episodis de la Història de la Editorial Dalmau.
- (28) RIUS, J.: *Ibidem*, doc. 253.
- (29) MAS, J.: *Ibidem*, vol. IX, doc. 76.
- (30) Arxiu Capitular de Barcelona, Diversorum C (b), doc. 35, carpeta 1.
- (31) Arxiu Capitular de Barcelona, Diversorum A, doc. 2251.
- (32) PASQUAL, J.: *Ibidem*. Vol. III, p. 44.
- (33) UDINA, F.: *El archivo Condal*. C.S.I.C., Barcelona, 1951, doc. 186.
- (34) Arxiu Montserrat, Fons Casa Guitart, doc. 1.138.
- (35) VILLANUEVA: *Viaje literario por las iglesias de España*, vol. VI, ap. XX.
PASQUAL, J.: *Ibidem*. Vol. III, p. 13.
- (36) PASQUAL, J.: *Ibidem*. Vol. III, p. 13.
- (37) MAS, J.: *Ibidem*, doc. 253.
- (38) RIUS, J.: *Ibidem*, doc. 438.
- (39) RIUS, J.: *Ibidem*, doc. 452.
- (40) MAS, J.: *Ibidem*, doc. 322.
MARCA, Petrus: *Marca Hispánica*, doc. 172.
- (41) RIBERA, M.: *Ibidem*, p. 60.
- (42) ABADAL, R. d'.: *Dels Visigots als Catalans*. E. 62, Barcelona, 1974 (2). T. II, p. 261.
- (43) Arxiu Episcopal de Vic. Extracte de documents de la Pabordia de Palau de Vic del monestir de Ripoll, f. 64.
- (44) Arxiu Capitular de Vic, Episcopologi I, doc. 325, i
Arxiu Episcopal de Vic, Cartulari de Santa Maria de l'Estany, doc. 1.
- (45) JUNYENT, E.: *La Catalogne Roman*. Zodiaque. Vol. II, p. 154.

BONFILL DE GURB, canonge de Vic

Generalment els fills secundaris solen ser molt negligits en els estudis històrics, si no es dona el cas com el del germà, suposem, segon, Hug, que féu sort i casà amb una rica pubilla i portà sava nova a una important família del comtat de Barcelona, els Cervelló, però malgrat la gran volada que pren la unió de les dues cases, ja que si la pubilla tenia un gran patrimoni el del pubill arribà a ser important; però amb tot no té cap estudi especial; però no dubtem que el tindrà un dia o altre.

Aquí anem a dedicar unes ratlles, les que permeten les quatre dades que tenim del germà, suposem, petit, que com de costum fou adreçat a servir l'església. Primerament recordem que aquest membre dels Gurb-Queralt pel fet d'anomenar-se Bonfill, sovint ha estat confós amb Enyec Bonfill o Bonfill de Gelida, la qual cosa és ben clara que no es veritat, Bonfill de Gurb era fill d'Ansulf i de Richildis, germà de Sendred i d'Hug i d'un altre dit Amat, i de cap manera podia ser Enyec Bonfill que era fill de Sendred i de Truitelde.

La primera notícia que tenim sobre el nostre personatge, la tenim en un document que ja hem esmentat, en l'acte d'empenyorament d'uns alous en el terme de Gurb, fet el 12 d'abril del 990, després de resoldre una disputa amb el bisbe de Vic, aquí actua junt amb el seu germà Sendred i la seva cunyada Matresinda (1). Aquí no veiem que se li doni cap grau eclesiàstic, per altra banda sembla tenir drets sobre el terme de Gurb, o en els alous que s'empenyoraven, ja que no es tracta d'una simple confirmació al final del document, sinó que és a un nivell d'igualtat.

Es provable que en aquesta mateixa data, el 990, o com a més tard el 993, data de la mort del bisbe Fruia, aquest donà a Bonfill clergue, germà de Sendred que era senyor del castell de Gurb, en benefici les esglésies radicades en el castell de Gurb: Sant Julià de Sassorba, Sant Cristòfol de Vespella, Sant Bartomeu del Grau i Sant Andreu de Gurb, que el bisbe Fruia havia donat a la canonica de Sant Pere de Vic, sancionant amb pena d'excomunió qualsevol alienació, però ell mateix l'eixecà i les donà a l'esmentat Bonfill, mort el bisbe Fruia, el seu successor, el bisbe Arnulf, les confirmà al dit Bonfill que ja havia estat admès a la canònica vigatana. Un cop mort Bonfill, en el 1007, el mateix bisbe les donà al nebot del difunt, el clergue Berenguer, fill de Sendred de Gurb i futur bisbe d'Elna (2). Després el bisbe següent intentà recuperar-les i aleshores s'encengué un llarg i fragòs problema que durà tot el segle i enverinà les relacions dels Gurb-Queralt amb els bisbes de Vic; però aquest afer s'escapa del nostre personatge, i adrecem als lectors als autors esmentats en la nota anterior.

Bonfill degué tenir un bon patrimoni o una part important de numèric procedent, segurament, del seu pare, car en el 992 —no havia tingut temps d'enriquir-se amb les rendes de les esglésies del terme de Gurb— comprà per 300 sous al comte Ramon Borrell el terme del castell de Sant Llorenç, en el comtat d'Osona, amb les següents afrontacions: orient: el riu *Osore* (la riera Major), a migdia: el terme de Taradell, a ponent: el riu Gurri, i a tramuntana: el riu Ter; en el terme hi havia situades les fortaleses de *Rocca que dicitur Medda simul cum ipsa de Sancto Laurentio* (3). Com es veu és tracta d'un terme molt gran i té dues fortaleses per la defensa, si bé el preu no és massa car, si tenim en compte que el de Castellet costà 1.200 sous; el de Castellví de la Marca 5.000; el Cervelló 2.000; el de Masquefa 1.000; el de *Ravinas* en el Montseny 1.000; se li acosta el preu de la torra de Mata (Mataró) de 500 sous; sols coneixem un preu més barat si bé sospitós d'haver algun error, és el del castell de Camba (Olesa de Montserrat, de 50 sous (4). La compra del castell de Sant Llorenç venia

arrodonir les dues que ja havia fet el seu pare en aquest terme en els anys 956 i 966, que segurament degué rebre en herència del seu pare (5).

Bonfill degué cedir o vendre la fortalesa de Sant Llorenç amb un petit alou a la família Vilagelans, molt vinculada a la casa Gurb-Queralt, que en el segle XI senyoreja en aquest lloc, mentres que la fortalesa de Meda rebia la jurisdicció de la part restant del terme, canviant el nom genèric del terme del castell (6). Així en l'execució testamentària del canonge Bonfill, senyor del castell de Meda, porta a terme el 9 d'abril del 1007 (5 idus d'abril de l'any 11 de Robert), cedia a la casa de Sant Pere de Vic el castell de Meda, entre les disposicions també deixava 11 unces d'or que devia al seu germà Sendred (7).

Segurament que aquesta deixa no degué alterar el *status* del castell de Meda, que degué seguir en la casa dels Gurb-Queralt, reconeixent com a senyors superiors als bisbes de Vic; però en moment de tensió entre ambdós poders, els Gurb degueren negar reconèixer el senyoriu dels bisbes de Vic, fins que arribaren a una concòrdia en el 1080, entre el bisbe Berenguer Seniofred de Lluçà i Guillem Bernat de Queçalt i el seu fill Bernat Guillem, reconeixent, entre altres malifetes, haver usurpat el castell de Meda, reconeixent tenir-lo pel bisbe de Vic i els seus successors (8).

Aquí ja hem de donar per finida la biografia del canonge Bonfill, que malgrat la seva petitesa ens permet veure l'origen de la possessió del castell de Meda dintre de la casa Gurb-Queralt que no finirà fins els darrers Queralts, i precisament serà un altre canonge que el donarà de nou a la mitra vigatana. Amb ell tenim dos temes: les esglésies de Gurb i el castell de Meda, ambdòs foren motiu de discordies entre els Gurb-Queralt i els bisbes de Vic. De veritat que no estigué massa de sort.

NOTES:

- (1) A.M.E. V. II. 9, n.º 53.
- (2) A.C.V. Ep. II, n.º 4. N'han parlat Moncada: *Episcopologio*; Florez: *La España Sagrada*; Villanueva: *Viaje literario*; Albareda: *L'abat Oliua*; Abadal: *L'abat Oliba*. Document publicat per Villanueva i traduït per Abadal.
- (3) A. M. E. V. II. 6, doc. 4.
- (4) FELIU, G.: *Ventas con pago en moneda en el condado de Barcelona hasta el año 1010*. «Cuadernos de Historia Económica de Cataluña». Tomo V. 1971. Seguim les seves equivalències monetàries.
- (5) Vegeu l'estudi sobre Anulf de Gurb publicat a «Ausa», 1977.
- (6) *Els Castells Catalans*. Vol. IV, p. 905.
- (7) A. C. V. Ep. II, doc. 15.
- (8) *Els castells Catalans*. Vol. IV, p. 313. També Florez: *La España Sagrada*. Vol. XXVIII. Moncada: *Episcopologio*. Vol. I, p. 327.

Albert Benet i Clarà

LA FAMILIA GURB-QUERALT

